

(ulomak romana - početak)

...Evo gdje smo nakon pola stoljeća čitanja, pola stoljeća pisanja, nigdje, rekoh sebi, pošto sam se probudila u gluho doba noći u društvu sa svojim mozgom spremnim na svoju meljavinu, pretežno prigovora i pritužbi na život, što sam ih prikupila za ovih pedesetsedam godina, već pedesetsedam, začudim se, kad se toga sjetim, prestrašena time što sam sada stara baba, barem pri spomenu godina, stara svima osim onima koji su prešli sedamdeset i koji mi, kad se potužim, objasne da sam mlada, krasne li mladosti, pomislim, kao što je i vaša, nigdje nakon pedesetsedam godina, dakle opet na početku sada posljednjeg traganja, budući da nam se smrt bliži a mi ništa nismo učinili, osim što smo se propili a što je zlo koje mi je uvalio otac, rekla bih, osvetnički, jer sam mu godinama zamjerala pijanstvo, zamjerala mu i mrzila ga, dapače toliko da sam mu priželjkivala smrt...

.....

...«Kad ćeš već umrijeti?», pitala sam se, odmjeravajući stupanj njegove bolesti, barem zadnjih par godina prije smrti, raspadao se punih deset, punih deset godina je umirao, iz dana u dan, iz noći u noć, s nevjerojatnom upornošću, bez kraja i konca, držeći nas u napetosti, majku i mene, dva svjedoka i žrtve svoga predugog umiranja, već sam pomišljala kako je sve to prijevara i ta bolest i to umiranje, umiranje je smislio samo da bi nas mučio, majku i mene, s nama se igra kao mačka s mišem, pristojni ljudi dožive infarkt i to da otac izmišlja svoju bolest pomišljala sam čak i onda kad je bljuvao krv pa je Hitna pomoć imala što raditi, čak i onda kad je u licu potamnio poput zemlje a u tijelu se smanjio na pola nekadašnje veličine, izgledajući poput mumije, stogodišnjak od pedesetsedam godina, koliko ih imam ja danas, još mladica u usporedbi s njegovih pedesetsedam godina, iako nigdje, iako pijana jednu trećinu dana, ako dan podijelimo na onih osam sati puta tri, kako ga je podijelio Marx, osam za rad, osam za spavanje, osam za zabavu, dakle za pijanstvo, prevodim u sebi Marxa...

.....

...I tu je kvaka, tj. razlog mog dobrog zdravlja i dakako izgleda, dakako izgleda, kažem si, iako se na ulici za mnom više ne okreću, jer me procjenjuju na približno pedeset, što stvarno nije dostojan povod okretanju, no ipak me ne procjenjuju na više od pedeset, «oko pedeset», kažu mi, pomlađujući me za sedam odlučnih godina, kvaka je, dakle, u onih osam sati rada za kojih ja kuham, perem

suđe, ili pišem, posljednje u rupama između kuhanja i pranja, jer je sloboda samo «rupa u zakonu» kako nas je podučio Spinoza, vrijeme koje je moj otac također posvetio piću, pio je ukupno šesnaest sati dnevno, jer nikada nije radio, doslovce nikad, nije radio ni kad je radio, osim nakratko, kad je upoznao moju majku, tada tek buduću, ili čak ni to, jer sam je mogla promašiti da se utrka spermija završila u korist nekog drugog, a koji se također htio ubaciti u život, tko zna zašto, kad si tamo vidiš da se baš nije isplatilo a ipak bi radije bio nego ne i kad se ne isplati, a što je stvarno bila solidna životna prijevara, raditi tek toliko da se smota neka ženska i to upozorena da bi je baš takav mogao dopasti, jer je to očito raširena životna pojava...

.....

«Bog neka te čuva lijenog muža!», govorila je mojoj majci njena majka, Ivka, jasno, iz vlastitog iskustva, jer je nju dopao brijač koji nikoga nije obrijao, niti obrijao niti ošišao, osim kao kalfa, poslije smo gazda u svojoj brijačnici i imamo svog kalfu, da brije i šiša glave koje vrve od mikroba, nakon brijanja i šišanja gazda pere ruke kao da se na mušterijama zarazio već time što ih je gledao, govorila je uzalud, jer ni moj otac Miroslav, zvan Puba, nikada nije radio, samo je pio, samo se pretvarao da radi, na kolodvoru, na trošarini, za rata, gdje gradira rakiju i vino, kojim ga seljaci podmićuju ne bi li im smanjio trošarinu, vina je toliko da ga lijevamo u kadu i iz ove vadimo kutlačom, ho ho i ha ha, raj na zemlji iako je rat, ni na pošti kamo je premješten s trošarine, gdje svakodnevno sjedi od pet do devet sati, poslije posla plac, pa spremanje objeda od namirnica trampljenih za garderobu svoje žene, haljinu za gusku, gaće za piceka, cipele za purana, dok majka nije ostala bez ičeg, a što joj je obećao nadoknaditi poslije rata, moj budući otac Puba, djelatelj lažnih obećanja, ni krajem rata kad odlazi u partizane, gdje se nitko nije pretrgnuo od rada, ni nakon rata u Ministarstvu privrede, gdje je član Komisije za žito i gdje ga piće i nerad odvođe pred odbor za vješanje, ni u restoranu gdje se zapošljava, pošto je pušten iz zatvora, državna službo daleka ti kuća, zaključio je u zatvoru, pa je sad u restoranu, «Herceg-Bosna», naša rana, pokraj glavnog Trga, bana Jelačića, pa Republike, pa ponovno istog bana u kružnom kretanju vremena, piće, hrana i muzika, rad mu se sastoji od stajanja za šankom, lakat na šank, u drugoj ruci čaša, u onoj na šanku zapaljena cigareta i sposobnosti da pijemo koliko u nas stane a bogme stane, bačva smo bez dna, sve dok nas zbog gubitaka osoblje ne odluči smijeniti, jer ne pijemo sami, častimo putnike namjernike, oca, četiri brata, vojsku rođaka i njihovih znanaca, sve vječno žedno, a uz piće, dabome, treba što god i prigristi, gubici do neba, ključ u vrata ili smijeniti tog šefa, pa za šefa postavljaju

njegovog dotadašnjeg zamjenika a on kako hoće, biti zamjenik svog zamjenika ili dati otkaz, jasno, otkaz, nikoga mi ne mijenjamo, ili smo lafovi ili nismo ništa, mi, Puba, prezimena Kralj, što sve govori, ne sagibaš glavu kad se zoveš Kralj, a usto imaš tvrdi argument u gaćama, ne radi ni u tvornici alkohola kamo dospijeva po neslavnom odlasku iz restorana, radno mjesto u podrumu, u prostoriji ne većoj od šest kvadratnih metara, dva na tri, slabašna žarulja obješena na golj žici, po zidovima vlaga, što njegova kći zna jer ga je tamo posjetila, u kojoj sjedi osam sati dnevno točeći vino iz slivnika, odvrneš pipu a umjesto vode vino, čudo neviđeno, uspjelo jedino Isusu, samo što je vino po novome delanac, za što nikog nije briga, najmanje mog oca, vino je vino, med i mlijeko u zemlji nigdjezemaškoj, nigdjezemaška za pijance, jer možemo piti kad god smo žedni a to smo stalno, što više pijemo sve smo više žedni, nikad gladni i otkuda završavamo ravno u cirozi, jedva četrdesetšestogodišnjak...

.....

... «Da tata u mladosti nije imao žuticu?», znala se pitati majka, žutica je uvod u cirozu, otac nije znao, mladosti nije ni imao, ne kraj svoga oca, Karla Kralja, rođenog pijanca, otac je ipak samo priučeni pijanac, žrtva naslijeđa, kao što sam to i ja, ne i djed, ne Karlo, taj je pijanstvo izmislio, nije ga poput svog sina naslijedio od svog oca, trezvenog i poštenog bačvara, koliko trezvenjaci mogu biti pošteni, jer kad bolje razmislim zapravo ne mogu, kao ni pijanci, budući da je nepoštenje stvar prirode, to jest stvar prirodna, za razliku od poštenja koje je uvijek nečiji umišljaj i taj trezvenjak, pošten ili ne, odnosno pošteno nepošten, svu je djecu, čak i žensku, školovao, poluškolovan ostaje samo otac moga oca, samo Karlo, koji postaje trgovcem budući da je bačvar naslijedio neku trgovinu i u njoj za pultom zamislio svoga sina, kao najmlađeg jedinog mu na raspolaganju, stariji sin Fric studira u Pragu medicinu, tri kćeri su učiteljice, Urša, Mica i Lizika, što je najbolji primjer onog nepoštenog poštenja ili poštenog nepoštenja, a koji sam nije školovao ni jednog od svojih sinova, njih ukupno četiri, Branimira, Kazmira, Miroslava i Trpimira a kamoli svoju kćer, jednu jedinu, Doricu, rođenu između Branimira i Kazimira, pustio ju je propasti srdit što je ošepavila nakon jednog loma noge, kad joj nije na vrijeme htio platiti liječenje, pa se noga ucrcvala i zauvijek ostala skraćena, a da Fric nije slučajno doputovao iz Praga ne bi je više ni imala», «Pas vam mater pokvarenu», bjesnio je Fric na šogoricu i na brata, ali kasno, «sirota Dorica», kako ju je zvala moja majka, dobila je na nogu cipelu s dvadeset centimetra povišenim đonom,

tako da se u hodu klatila kao poludjela, takva cura kod Karla nije išla, a ni kraj svoje majke Anke, otac nije imao mladosti, ne kraj Kranjice, kako je naziva obitelj budući da se u Zagreb «dotepla iz Kranja», govorio je Karlo, žrtva toga «dotepanja», i baka Anka s očeve strane i prababa Valerija s majčine dovezle su se iz Slovenije, zaprežnim kolima s pinklecom u ruci i obje se u Zagrebu udale, radi čega su, kad razmislim, i došle, u grad po muža jer smo na selu sirotinja pa se muško razmiljelo svijetom trbuhom za kruhom, nije je imao jer je Kranjica ludovala samo za tim mužem, pijancem i preljubnikom, dan i noć ga uhodeći, slijedeći i opsjedajući, mužem koji je školovao sinove svoje ljubavnice, osim ako i ovi nisu bili njegovi sinovi, po čemu bi ipak školovao dva sina, jasno, nezakonita, jer tako postojimo na svijetu, u otporu svemu zakonitom, ženi, djeci i životu, što Kranjica ne prihvaća, zakon je na njenoj strani, treba se boriti, pa ga neće prestati proganjati do smrti, razumije se, svoje, jer Karlo će nas nadživjeti, nas, svoju zakonitu, «prokletu Kranjicu», ni prokleti tom čovjeku nismo ni do pete, smrti koja je sustiže u sobičku od osam kvadratnih metara, dva na četiri, soba sa šparhetom, u ulici Stjepana Radića, čija je smrt u Skupštini upropastila djeda, deklariranog «radićevca», jer što bi drugo bili «pošteni Hrvati», govorio je Karlo, dok nisu došli komunisti, smještenu ni pet minuta hoda od očevog bivšeg restorana, Herceg-Bosna, naša rana, u koji Karlo može navraćati kad god mu puhne i piti zabadava, na račun svog sina, sve dok ovaj ne ostane bez posla, za koju nema drva a zima je, veljača i u kojoj će se smrznuti kad njen ljubljeni s nje skine pokrivač ne bi li ga prodao za par čokanjčića rakije, uništivši u svom ludovanju djecu i imetak...zašto ne, kaže njena unuka Sofija u ovoj noći svoje nesanice, jer zna da bi baka ionako završila nigdje, ma što da je učinila, štedjela ili rajtala svejedno. Stvarnost je prijevara...

.....

...Karlo, koji je volio biti pijanac i razvratnik, proživio je život bez ikakvih istinskih tereta, ni bolesti, ni ambicija, iz dana u dan ludovanje bez kajanja, iznajmljivanje kočije za vožnju svojih šešira, on i brat Fric pijani u kočiji sprijeda, njihova dva šešira trijezni u kočiji za njima, bajka a ne život, jer još nema Marxa s njegovom suludom podjelom vremena koja će ubiti mog oca, budući da je pio kad je trebalo raditi, za razliku od Karla koji se nije ni trijeznio, te je pijan umro u osamdeset petoj godini, ne kao sin mu, trijezan u pedeset sedmoj, jednostavno se srušio na ulici i umro, s ulice u lijes a ne u krevet i bolnicu, ne deset godina čekanja i drhtanja od straha kad će se naći na stolu za razudbu, povraćanje, krvarenje, svakodnevnih užas triježnjenja, pa mamurluk pred očima svoje kćeri koja te mrzi jer si joj popišao zahod, još više jer si joj isповраćao zahod, jer zaudaraš na bolest, jer smrdiš na alkohol, jer pijan hrčeš,

rokćeš, prdiš i puštaš jaja da ti kroz nogavicu ispadaju iz gaća, smeđa, smežurana, u dlake uvaljena jaja za kojima izviruje pimpek tvog očinstva, nešto također tamno i mlohavo, nešto naborano, smrdljivo, nalik pužu golaću što se tvoja kći jedva usuđuje gledati, ali ipak gleda, dok joj se na tebe povraća, iako u tebi ne vidi muškarca, barem to, razmišljam, umirući od žeđi, ali tko da ustane i ode piti vode potpuno slomljen od pića i života, od ovog nigdje do kojeg sam dospjela nakon pedesetsedam godina a koje sada ispadaju utrošene ni za što...

.....

....Muškarci su oni koje sam upoznala preko knjiga, romantične glave, hvala bogu, bez organa, samo glave i tijela odjevena i bez pimpeka, izuzmu li se oni sa slika knjige crnih korica s prizorom prolivene krvi, valjda menstrualne, kompilatorska zmešarija koju mi je kupila majka, kad sam prokrvarila, da mi ne mora ništa tumačiti, pametna je njena kći, može se obrazovati sama, misli majka, pa šuti kao zalivena, predstavljeni goli preko kipova ili umjetničkih slika, s pimpecima sličnima sićušnim nedužnim sviralama, nemam braće da bih to vidjela uživo na mladom muškom tijelu, ni braće, ni sestara, možda bi ih imala da je «prvo bilo muško», govorila je majka, ali nakon abortiranih pojavila se kći a ne sin, dvije kćeri majka nije htjela, «nikad dvije kćeri», ponavljala je i odlučila dalje ne rađati, sad se to može, to su već moderna vremena, liječnik joj je dao malu prozirnu gumicu koju stavlja prije nego što će joj ga otac uvaliti, shvatila je kći kao odrasla, gumicu na kojoj će se nasukati mogući sinovi i kćeri, moja nesuđena braća i sestrice a koju majka drži u kutijici u ladici, gdje je kći pronalazi kao trinaestogodišnjakinja, tražeći majčin crni kombine, da bi ga obukla za vlastite potajne orgije, budući je drugačije sazdana od majke, nije svetica, već kurva, što li je to, pita se trinaestogodišnjakinja, prevrćući u rukama gumicu, vidim je pred sobom s njenih trinaest nenasosnih godina, prikaza bez lica, balon nije, jer se ne da napuhati, sigurno nešto odvratno kad je majka to sakrila, «Fuj», baca gumicu ne pitajući majku ništa, tako ništa od brata, pimpek vidi na ocu i slikama iz knjiga što se jedno s drugim ne spaja ni u što, nikakvu predodžbu, nego ostaje od nje otuđeno, pimpek i muškarac ostaju u njoj odvojeni, pimpek na jednu, muško na drugu stranu, trebat će stoljeća da ih uspije spojiti, raskorak u kojem je postala perverzna, jer sad hoće ili pimpek bez muškarca ili muškarca bez pimpeka, to joj je učinio njen umirući otac, zna danas, u svojoj pedesetsedmoj godini, kao

dvadesetdvogodišnjakinja o tome još ne zna ništa, ni da se nešto razdvojilo, ni da će se propiti, baš kao i otac čije pijanstvo ne može

smisliti, a koje si mi uvalio kao kukavičje jaje kažem predodžbi svog umirućeg oca u mraku svog bračnog kreveta bez muža, iako ga imam, ali kao da ga nemam, i dalje oklijevajući upaliti svjetlo i ustati, premda umiremo od žeđi...

.....

...Suviše je umorna za svjetlo ove lampe ta osoba koja je dospjela do nigdje, pa više ne može spavati, razmišljam o sebi kao da si više ne pripadam, jer po čemu si zapravo pripadam, valjda ne po tom životu koji me je doveo do nigdje, jer nikad istinski nije bio moj, u taj su me život obukli kao što oblače glumce, tuđi život, rekvizite, neprekidno presvlačenje, svjetlo lampe preostale mi iz mog prvog braka, jedino što sam od ovoga dobila, jer je sklopljen da bi me se zlorabilo, kako shvaća moj otac već pretvoren u mumiju, crna lica i sam zlorabitelj, pa na isto upozorava i svoju ženu, da je ovdje netko došao da izrabljuje njihovu kćer, da joj se uvali i proždere je poput trakavice, ali ni majka ni kći ne vjeruju ocu, pijancu i varalici, koji je majku prevario čim ju je upoznao, još onda, usred rata, tobože toliko marljiv da uz posao na trošarini radi i honorarno, ubirući stanarine u oduzetim židovskim kućama, u tijeku čega upoznaje i majku, u jednom od stanova gdje ova instruirala neku siroticu, jasno, besplatno, jer smo mlada «Križarica», mi, Slavica, skromna na sve načine, umjesto plesa i zabava dobrotvorni rad, siromašna djeca, starci, bolesnici bez ikoga, od mladosti se spremamo u opatice a i izgledamo kao opatica, kako otkrivaju fotografije iz obiteljskog albuma, otvoreno blago lice sjajna sućutna pogleda, koji blista u tri nijanse, plavoj, sivoj i zelenoj, nos malo smokvast, usta zericu pretanka, kosa do ispod ušiju jednostavno podrezana «na lonac», lonac na glavu i šišaj sve što izviruje, kako se šiša sirotinja, nikakva trajna, sa strane staza, kosu pridržava ukosnica, što je čini urednijom i otkriva čelo, visoko, široko, dominira licem, čelo i oči to je moja majka u dvadeset petoj godini, nikakav ruž, puder ili narumenjeni obrazi, haljine opatički zakopčane do vrata a i lagao joj, smišljeno, predstavivši se kao netko «bez rodbine», majke, oca, braće, doslovno «nemam nikoga, imam samo tetu», tvrdio je, «udatu za bogatog Židova», Vujčeka, kako mu tepamo, jer se njime ponosimo, mi, Puba, advokata u gospodskom stanu u ulici Ljudevita Gaja, smrt u zahodskoj školjci, nakon što smo sredili kajkavski, iz puke taštine, ne bi li se istaknuli kad već nismo plemićkog porijekla, mi Gajevi, kajkavština dolje, štokavština gore, otada vječno bez jezika, a Ljudevitu za nagradu ulica u centru grada, stanu punom slika i u kožu uvezenih knjiga kako majka primjećuje kad je otac dovodi predstaviti Vujčeku, s tetom Micom se već upoznala u kavani Korzo, uz «kapuciner», u svojoj najboljoj svilenoj haljini, ljubičastoj, s velikim šarama, teta se oduševila tom

školovanom curom koja «zna njemački, stenografiju i ima dobru plaću», hvali je presretnom nećaku, Vujčeka još nije, u kojem se za večeru spremaju prepelicama punjeni purani, prepelice za goste, purice za sluge, čudila se moja majka, koja je prvog purana probala na nekoj svadbi, kao šesnaestogodišnjakinja, jer se ta poslastica sirotinje servirala samo po svadbama, za razliku od prepelica, koje nikad nije ni vidjela, ni riječi o bližnjima, prava obiteljska zavjera, sve dok po vjenčanju, kao iz čarobnjačkog šešira, nije pred majku iskočila vojska očevih rođaka, majka, otac, četiri brata, sestra i sva dodatna koljena, takvom prevarantu i lažovu nitko neće vjerovati, ni žena, ni kći, usto umirućem, usto i pijancu, što taj umirući uopće ima za pričati, misli dvadesetdvo godišnjakinja dok ga gleda na smrtnoj postelji u smradu raspadanja, što se tiče žene ova možda vjeruje svom mužu, ali šuti jer ne želi ići protiv kćeri, svoje jedine...

.....

...Zapravo je majka nešto rekla, ali ne dovoljno odvažno, prisjećam se, ni za što, jer to ništa neće promijeniti, ni prošlost, ni budućnost, ni sadašnjost koje nema, ne zna se suprotstavljati, ni naređivati, ni zahtijevati, zna se tek tvrdoglaviti, što je uvijek protiv tebe, tako da je vječno na gubitku, a tim se povodom nije ni tvrdoglavila, kao dvije godine ranije u vezi školovanja svoje kćeri, kojoj nije dala upisati književnost, kakva književnost, žestila se, «završit ćeš pod mostom», dakle nigdje, gdje je kći najzad i dospjela, iako na drugi način, u duhu, ne u životu, u ovom me baš nije zakvačio most, kažem svojoj majci već deset godina pokojnoj, nego udoban krevet u «gospodskom stanu», kako bi ga opisala majka, većem od onog Vujčekovog, a o kakvom sama nije mogla ni sanjati sve dok je kći nije u ovaj uselila, nakon deset godina konačno udobno namješten, nasljedstvom muža koga nema, iako ga ima, sve pare u komfor, jer to obožavamo, meko pod stražnjicom i ukusno na tanjuru a ni u čaši nije makar što, nema toga što nećemo učiniti za udobnost, shvatila je kći naknadno, kad je već malo ostarjela, da je to majka znala valjda se ne bi ni brinula, takvi se znaju pobrinuti za sebe, ali nije znala, rodila se kao sirotinja, dakle bez ikakvih zahtjeva, sretna s korom kruha udrobljenim u bijelu kavu, od čega se kćeri prevrtao želudac, bijelu kavu mrzi od obdaništa, mlijeko u prahu, plus voda, plus cikorija i divka, sve skupa odvratno, to jede jer mora, majka ne mora, s tim se hrani protiv kćeri, «Kako možeš to jesti!», ponavlja kći majci, ali starica je tvrdoglava kao što je bila i mladica, pa i u kćeri vidi istu sirotinju bez ikakvih zahtjeva, dapače, uči je da je čast biti sirotinja, kako ju je naučio Isus, a sada se uči i u školi, poštena je sirotinja, bogataši su svi lopovi, trubi vlast, pozivajući se na Marxa, pa se kći u mladosti ponosila svojom sirotinjom, glupost koja će joj kasnije

ispariti iz glave, kad poveže konce, Marxa i komuniste, sve što je rekla kad joj je kći dovela predstaviti svog dečka Josipa, zvanog Pele, kako nas zovu prijatelji jer obožavamo igrati nogomet, kćeri je dvadeset, majci pedeset, bilo je «S tim čovjekom nešto nije u redu», a mislila je na to da je predstavljeni pao sve razrede gimnazije pa ih onda položio privatno, iz godine u godinu, pri čemu je jednu ipak ponavljao, kako je priznao kad ga je cura pritislula, bivšoj odlikašici to ne ide u glavu, kakvo padanje razreda, znači da nam nešto fali, uvjereni je majka ali ne i kći, odlikašica se u životu baš nije iskazala, uredska bijeda, jedini muž pijanac, nikad dovoljno novaca, a upornost u otporu može značiti i genijalnost, misli glupača, Albert Einstein je iz matematike imao nedovoljan pa je postao što je postao, govori glupača majci i udaje se još za očevog života, ni dvadesetdvogodišnjakinja...

.....

...A ni danas ne znam zašto se zapravo udala ta osoba koja je dospjela do nigdje, razmišljam, sve žednija i sve budnija, valjda je bila zaljubljena, čega se sjećam i ne sjećam, znam da sam to bila, iako se zaljubljenosti ne sjećam, ne u osjećaju, sjećam se samo u razumu, što je ništa, jer je razum ništa, ništa istinski ozbiljno, samo koristan stroj, koristan ako u njega imaš što staviti, ali to što stavljaš s tim razum nema ništa, nije mikser u sebe stavio mlijeko i bananu premda ih je smutio, pa smo dobili frape, zna pedesetsedmogodišnjakinja, koja se prvi put udala za muškarca bez pimpeka, za lijepo lice koje njezin otac nikada nije trpio, za plave oči i ravninu nosa, kako to ide u nigdini, lijepo lice sa slonovskom surlom u gaćama, kako je otkrila naknadno, sva užasnuta, kad je već bilo prekasno, zaljubljenost ne pita, kojeg je dopalo da njenog oca obrije na njegov sudnji dan, onaj u kojem je shvaćeno da ga ipak neće preživjeti, da nije besmrtni kako se pribojavala kći, obrijao ga je na podu hale, kako ukućani zovu srednju sobu stana, od njih ukupno tri, plus služinska sobica, za sluškinju koje nema, sve skupa skućeno, gradnja usred rata, ne ona prijeratna kad smo se razbacivali prostorom, prostoriju punu vrata, za sobe, kupaonicu, hodnik, s jedinim prozorom na lifthol, vječno mračnu i prohladnu, dok je ležao na nosilima, a bolničari strpljivo čekali ne znajući što bi s tim taštima samrtnikom kojem je posljednja želja umrijeti obrijan, a prije čega su se od njega tri dana opraštali svi oni koje je za udvaranja zatajio mojoj majci, braća i rođaci, izostali su samo mrtvi, među njima i Dorica, očeva šepava sestra, umrla u istoj sobi u kojoj je umrla i njena majka, «prokleta Kranjica» i njen otac Karlo, ne napunivši ni četrdeset, a koju je za njima naslijedila, nakon godina kulućenja kod svoje strine Katarine, također «proklete Kranjice»,

krčmarice i svodilje, svakodnevno metla, krpa i odlazak na kolodvor «po dede», jer se u krčmi prodaju i neke zabranjene usluge, psovke i poniženja, za nas, nevoljenu nećakinju Doricu, krčmarica Katarina mrzi sve Kraljeve otkad je Fric od nje «napravio kurvu», pričala je moja majka, izmamivši joj nevinost, da bi potom oženio Čehinju, doktorsku kći, «Pas mu mater pokvarenu», psovala je Katarina, pred smrt Dorica tu sobu dijeli s nekim knjigovežom, koji ju je izbavio od Katarine, «dobrim kao kruh», ali prekasno da bi se za njega udala, «nije stigla», jer joj je «otkazalo srce», pripovijedala je moja majka, nakon čega je Kazimir knjigovežu «izbacio na cestu», a sobu prodao, tobože za pogrebne troškove, premda je «sestru zakopao u roditeljski grob» a lovnu spiskao, »opraštali su se dolazeći do očeve bolesničke postelje, jedan po jedan, na kojoj leži usred nepodnošljivog smrada, koji se od njega počeo širiti pred smrt, pet, šest dana ranije, smrada raspadanja leša koji je još živ, jer je jetra organ koji se ne da od života, živi dok joj živi posljednja tjelesna stanica, samo jedna i ta jedna drži sve što je već umrlo i što se mirno raspada u živom, te bi iz života, unatoč smradu, otišao poput kralja, po starinski, dospjevši se sa svima oprostiti, na svom vlastitom krevetu, točnije, kauču, jer kreveta nemamo, ali i bez popa, jer u boga ne vjerujemo, boga nam je Karlo batinama izbio iz glave prije nego se ovaj uspio u nju useliti, da majci pred kraj nije ponestalo kuraže, pa je, umjesto da ga ostavi umrijeti u stanu, četvrti dan umiranja pozvala Hitnu pomoć da ga ipak odveze u bolnicu, kao da ga tamo neće pustiti umrijeti, nego čudom izliječiti, prisjećam se tih dana smrti svog oca, ni za što, zato jer ne mogu zaspati, usta tako suhих da su se sva slijepila, loše vino koje se servira po promocijama knjiga, jer su pisci sirotinja, kako je točno procijenila moja majka, prodane duše ili sirotinja,

shvatila je kći, osim ako se ne osiguramo sa strane, ženidbom ili nasljedstvom, svejedno...

.....

...Ili se bojala noćiti u stanu s lešom svog muža čiji smrad njena kći više ne može podnositi, diže joj se želudac od tolikog smrada koji se uvukao u sve, u zidove, namještaj, zavjese, odjeću, hranu, prisjećam se, uporno, makar se ne želim sjećati, ali briga sjećanje što ja želim ili ne, sjećanje je da se sjeća, a ti trpi kad s time ne znaš izaći na kraj, zavrnuti pipu i svršeno, nije pomagalo ni zračenje, ni povlačenje iz sobe u kuhinju, očevo umiranje zaudara do balkona, tek tamo iščezava, a mjesec je studeni, tko bi se smrzavao na balkonu, tako da majka najzad zove Hitnu pomoć, da odnesu njenog muža, da joj kći ne poludi od smrada, pa otac, umjesto na kauču, umire na nosilima u hodniku bolnice prije nego su

ga uspjeli dopremiti u sobu, na tlu, kao i otac mu, Karlo, no za razliku od Karla svjestan svoga umiranja, gledajući oko sebe isto takve umiruće koji, kao i on, uzalud čekaju krevet, tobože besplatan, premda su ga davno odradili, tobože ravnopravni, ravnopravni samo u tom beskrajnom čekanju i u bijele čarape obučene listove bolničarki, koje se okolo muvaju sa svojim papirima, što su postali važniji od smrti, smrt nije važna, važno je da je zavedena, jasno, državi, kao da to pokojnika ostavlja na svijetu, kao da postojiš dokle god si negdje zabilježen, nije važno da li mrtav ili živ, papir te čini onime što jesi, papir, a ne ti, evo temelja sveg svjetskog robovanja, robovanja moćnika skupa s njegovim slugama, ma kako se zvali i ma čime se smatrali, no ipak gledajući i lice moje majke, koju je zaveo ubirući stanarinu kod sirotinje svojim tugaljivim očima, više žutim nego smeđim, koje je kći naslijedila od njega, kratkopodrezanim brkom ala Adolf Hitler i pričom kako «nema nigdje nikog», prisjećam se, ni za što, jer je to potpuno nevažno, poput slaganja kocki, onih sa slikama, poslije su kocke zamijenile puzzle, ali stvar ostaje ista, kad počneš ne možeš prestati slagati dok se slika ne dovrši, dok se sve ne složi, da bi se opet razbacalo, mozak ne da...

.....

...«Imam samo tetu udatu u kuću bogatog Židova», Vujčeka, rekao je otac majci, Židova koji je zbog rata već zatočen u stanu, rata u koji je oca potjerao njegov otac, kao, uostalom i ostalu trojicu sinova, jasno, zakonitih, nezakonite sinove čuvamo, ti vrijedni momci studiraju medicinu, dok se ovi potepaju kuda koji mili moji, osim najstarijeg, Branimira, kojeg zovu Branko i koji je postao učitelj na način koji Karlo nikad nije dokučio, jer je sve učinio da nitko ne postane ništa, svi potepuhi s pločnika u partizane, inzistirao je stari, sestra Mica ipak je udana za Židova, kojem je već predstavljena moja majka, kao «jedinoj rodbini», na što je naivno nasjela, sva sretna da se domogla nekog bez rodbine, samo ne rodbina, samo ne to zlo, zlo koje je majci «upropastilo život», kako je ponavlja svojoj kćeri, godinama joj skrivajući što se stvarno dogodilo, sve dok i kći nije postala majka, pa joj se istina konačno mogla povjeriti po nekoj kćeri neshvatljivoj majčinoj logici, jer se postavši majkom sigurno nije promijenila, barem u mogućnosti da shvati svoju majku, Židov je naš obiteljski

zgoditak zbog kojeg ustaše ne možemo smisliti, mi, Karlo, pa jasno, ni naši sinovi, ili je barem to bio prije ovog rata, Drugog svjetskog, kako je već shvaćeno, ne lokalno kolinje, nego svjetsko klanje, a u kojem je još živ tek radi braka s Hrvaticom Marijom, zvanom Mica, nekad učiteljicom, pa pjevačicom, pa suprugom advokata, trenutno

suprugom Židova zatočenog u stanu, iz kojeg ne izlazi, jer ne želi izlaziti, «ne sa žutom trakom na rukavu», tako njega «neće poniziti», radije će pristati na «dobrovoljni kućni zatvor», govorio je Vujček, nekad advokat, sad još samo bivši, te u stanu stvarno izdržao čitave četiri godine, ne pomolivši svoj židovski nos ni kroz prozor...

.....

... »Što je to onom koji je izdržao rodbinu svoje žene, koju je tom ženidbom dobio na vrat«, govorila je moja majka, «osobito Uršu», Karlovu najstariju sestru, koja živi isključivo od milostinje svoje rodbine, nakon što je uzevši tek najmlađeg sina, Marijana, još u jastuku, još ga je dojila, ostavila muža učitelja i ostalo troje djece, sita njegovog vječnog boravka u njenom tijelu i kao posljedice tog boravka, svog neprekidnog rađanja, uz četvoro živih, troje mrtve djece, radije ulica nego taj nezasićni pimpek, prevodim riječi svoje majke, suviše uvijene, jer su je odgojili popovi, pimpek koji iz nje takoreći ne izlazi, koji se miče samo da bi propustio dijete, ne poštujući ni babinje, ni jutro, ni podne, skačući po njoj čim otvori oči, po cijele dane, dok kuha, pere, čisti ili prilegne odmoriti se, u kuhinji, u smočnici, na zahodu ili u hodniku, bilo gdje, gura ga i gura, tako da joj je izašao na grlo, «Nikad više!», viknula je Urša tom guraču i otišla, sama s Marijanom, koji je još sisao, te se otada potucala s tim djetetom od nemila do nedraga, od braće do sestara, pretežno udomaćena kod Karla ili Mice i njenog muža Židova, a na potucanje je naučila i svog najmlađeg sina Marijana, koji će u konačnici profučkati stan Micinog Židova, troipolsobni komforni, u ulici Ljudevita Gaja, stan pun svega i svačega, perzijski tepisi, kristal, porculan, umjetničke slike, što će sve završiti pod guzicom neke kolodvorske kurve, koja se Marijana dočepala kad je Urša izgorjela, prisjećam se okrećući se s lijeve na desnu stranu, sve žednija, usta su mi suha kao da se u njima smjestila pustinja, ali i dalje ne ustajem otići piti vode, ležim kao mrtva u mraku svog bračnog kreveta bez muža, ja, Sofija, pedesetsedamgodišnjakinja, koja se napila, pa otriježnila i sad ne može spavati, alkohol je ispario a tijelo bi i dalje pilo, kako su mi objasnili kad sam se jednom tome čudila naglas, kad se napijem noću se obavezno budim i više ne mogu zaspati, užas jedan, kukala sam, pa se i zaklela da ću s tim prestati kad su mi izložili kako stvari stoje, da sad tijelo odlučuje, ne ja, i izdržala do večeri, kad sam si ipak natočila, budući da si trijezna nisam bila za podnijeti...

.....

...Kako je majka, pitam se, gledala oca na rastanku, u bolnici, na podu, valjda ne s ljubavlju, premda se to nikad ne može točno znati, kako tko koga gleda, s ljubavlju ili s mržnjom, ipak joj se otac u mladosti sviđao, priznajem, premda nevoljko i premda nisam bila svjedokom te mladosti, svjedokom me posredno učinila majka, sviđao joj se onako sitan, krupne ne volimo, skladan, duguljasta lica, tamne kose i tamnih nesretnih očiju, kako pokazuje ulje nad krevetom u mojoj sobi, slika čovjeka bez njega, bez odvratnosti mog pamćenja i kako pokazuju crno bijele fotografije iz albuma, park Maksimir, ljeto, njih se dvoje igraju na travi, mladost bez gadosti, barem bez vidljivih gadosti, on je, jasno, pijan, kosa na glavi razbarušena od pijanstva, crte lice u raspadu kao da ih nema što držati, a ona ga poziva k sebi, sjedeći postrance na svojim lijepim pravilnim nogama, koje je kći naslijedila od nje, premda u pozadini već postoji onaj nesretni trenutak kad ga je majka u kinu primila za ruku a on je odgurnuo, jer se to «ne radi», i trenutak kad joj je u krevetu zabranio užitak jer, kako je rekao, «uživaju samo kurve», prave žene ne, prave žene samo pružaju užitak svom muškarcu, tj. prostiru se samo radi njega, trenutak kojem slijede godine neprekidnog praznog sparivanja, gotovo silovanja, svake noći, sve do pred smrt, ni bolest mu nije umanjila nagon i bolestan može skakati po majci ne dozvoljavajući joj da sudjeluje, tako da je njoj to parenje bilo prava muka...

.....

...«Zar moraš baš svakog dana», govori mu, kako će kći saznati kad je i ona ostarjela, u trenutku neuobičajene iskrenosti svoje majke, iako ne potpune, nikada potpune, ali uzalud, otac ne bi u gaće ni pospremio svoju batinu da ga prokletinja ne izdaje zbog pijanstva, ne diže mu se, odnio ga vrag, tako da ga vadi samo jednom dnevno, hvala bogu bar na tome, razmišljala je majka, ili ja razmišljam da je tako razmišljala, u potaji sretna zbog tog muževog pijanstva, koje je spašava kreveta, mužu dopušta piti koliko hoće, ne napada ga, ne prigovara, dozvoljava mu da je vrijeđa, da je zove «kurvom», bolesno ljubomorani kako mu nalaže jetra, ljubomorči jetra, ne vlasnik, tumače nam knjige, a majka za njima ponavlja ne bi li ga obranila, ljubomorani na ženu za koju muškarci ne postoje, «i taj jedan mi je previše», govori majka, a to i misli, ne tuče je, to nikada, samo je pijan vrijeđa, pijanstvu u kući prigovara samo kći i za majku i za sebe, ta nije naslijedila pokornost svoje majke, upravo suprotno, pa dobiva batine namijenjene majci, od kojih je ova ne može obraniti, za bilo što pljuska ili udarci po glavi, ako se ne da pljuskati, «Samo ne po glavi!», brani je majka od svog poludjelog

NESANICA, roman

Profil, Zagreb, 2007.

Marina Šur-Puhlovski

muža, krasne li obrane predbacuje joj kći, poslije, pošto je odrasla, kad se sama obranila, zaprijetivši ocu da će ga «ubiti ako je još samo takne», nakon čega je više nikada nije ni pipnuo, iako je prijetio...